

GEZİCİ KÜTÜPHANELER

II

Doçent Dr. Osman ERSOY
Ankara Üniversitesi D.T.C.F.
Kütüphanecilik Kürsüsü

Halkın ayağına giden kütüphanelerin başka ülkelerde 19. Yüzyıl'dan başlayarak nasıl geliştiğine bundan önce yayınlanan bir yazımızda dokunmuştuk. 1. Bu çeşit kütüphanelerle ilgili olarak yurdumuzda yapılmış çalışmalarla, yapılması gerekli işler konusunda düşüncelerimizi aynı yazıda belirtmeyi istememize rağmen, makalenin uzun olması yüzünden, belirtmemiştik. Bundan ötürü, bu yazımızı, özellikle, gezici kütüphanelerin yurdumuzdaki gelişmelerine ayırmış bulunuyoruz.

Türkiye'de Gezici Kütüphanelerin Tarihçesi. -Literatürde, on yıldan beridir gezici kütüphanelerle ilgili yazılar bir hayli artmıştır. Bunların gazete ve dergilerde çıkanlarından tutun, en ciddi mesleki kitap ve dergilerde çıkanları vardır. 2. Bunun yanı sıra, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Kürsüsü'nde yapılan bitirme tezlerinde gezici kütüphaneler konusuna ya bölge kütüphaneleri dolayısıyla ya da doğrudan doğruya dokunulmuş, çok güzel sonuçlara ulaşılmıştır. 3. Literatürün artışı ile oranlı olarak, gezici kütüphanelerin çalışmalarını da izliyebiliyoruz. Bütün bu on yıl içinde artmış olan literatür ve çalışmalar, insana gezici kütüphanelerin Türkiye için çok yeni bir şey olduğu hissi ni veriyor. Önceki çalışmalar, konu üzerindeki araştırmaların yeni olma-

1 Osman Ersoy, «Gezici Kütüphaneler, I», **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, XI, 3-4.

2 Örneğin, «Seyyar Kütüphane Kuruluyor», **«Büyük Doğu»** (18 Ağustos, 1952); «Bir Seyyar Kütüphane Daha Kuruluyor», **Zafer** (19 Ağustos, 1952); Robert West Howard, «Seyyar Kütüphaneler», Çev. Güzin Metya, **Yirminci Asır** (7 Mayıs 1953); Melâhat Anaçan (çev.), «Gezici Bir Kütüphane Servisi Nasıl Teşkil Edilmeli» **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, VII, 3-4;

3 Birer örnek olmak üzere, Necmeddin Sefercioğlu'nun **Bölge Kütüphaneleri ve Nevşehir Vilâyetindeki Tatbikatı** (1960) ile Esnal Acır'ın **Türkiyede Gezici Kütüphaneler** (1963) adlı tezlerini vermek yerinde olur.

şı yüzünden, bilinmiyor. Böylece, kütüphanecilerimiz, kendilerinden önce gelen kuşakların çalışma ve tecrübelerinden habersiz yenilerini yapmaya girişiyorlar.

Aslında gezici kütüphaneler konusundaki çalışmalar, Cumhuriyet'in kuruluşu ile başlamaktadır. Cumhuriyet'in ilânından bir yıl sonra, yani, 1924 te Türkiye'ye gelen ve bir iki aylık bir incelemeden sonra, eğitim ve öğretimle ilgili bir rapor veren Amerikalı ünlü eğitimci **John Dewey**'in kütüphaneler ve özellikle, gezici kütüphaneler konusundaki düşünceleri çok ilgi çekicidir. Ne yazık ki 20. Yüzyıl'ın en büyük eğitimcilerinden biri olan John Dewey'in raporu, 1939 yılına kadar yayınlanamamış, eğitim ve kütüphane kurumlarımızın çoğu bu rapordan habersiz kalmıştır. John Dewey'in kütüphaneyi eğitim ve öğretimin bölünmez bir parçası olarak gördüğünü raporundan açıkça anlamaktayız. «Her mektep, faal bir kütüphane merkezi olmalı...» sözleri bunun en güzel örneğidir. 4. John Dewey'in kütüphanelerimizle ilgili öğütlerini dörde ayırabiliriz :

a) Kütüphaneci yetiştirme: Bu iki şekilde, yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere yapılmalıdır. Yurt dışında yetiştirilecek kütüphaneciler, genç hanım ve erkekler arasından özel olarak seçilmeli ve bunlar kütüphanecilikte ileri olduğu herkesçe bilinen Amerika Birleşik Devletlerine gönderilmelidir. Yurt içinde, küçük şehirler kütüphanecilik tahsilini dışarıda yapmış olanlara yeteri kadar para veremeyeceği için öğretmen okullarının, hiçolmasa, birisinde küçük mıntakalara kütüphaneci yetiştirmek üzere bir ders konulmalıdır. İhtiyarî olan bu derslerde kütüphane idaresi ve uygulaması öğretilmelidir. 5.

b) İyi kitaplar hazırlanması: Okuma öğrenen çocukların evlerinde iyi kitaplar olmadığı, bunların sayılarını artırmak, nicelik ve nitelik yönünden olgun ve dolgun kitaplar hazırlatmak için, Türk yazarlarının ilgi-sini bu konu üzerine çekmenin yerinde olacağı ve bu işi Bakanlığın yapması gerektiği belirtilmektedir. 6.

c) Kitaplardan yararlanma : Kitap satınalma ve kütüphaneyi doldurmanın yetmediği, önemli işin kitapların okunması olduğu, bunun için, okul çocuklarına ve halka bu alışkanlığı kazandırmak gerektiği;

4 John Dewey, **Türkiye Maarifi Hakkında Rapor**, 2. baskı, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1952, 12 s.

5 John Dewey, **Aynı Eser**, 2, 4, 6, 12, ss.

6 John Dewey, **Aynı Eser**, 4, 12, ss.

her okulda bir kütüphane olması; yeni yapılacak okul yapılarının plânlarında muhakkak kütüphane yeri bulunması; okullarda kurulacak bu kütüphanelerden çocukların ve halkın yararlanmasını sağlayacak şekilde kitaplar bulundurulması; halk kitaplara alışınca kadar da kitap ve kütüphanenin halkın ayağına götürülmesi gerektiği belirtilmiştir. 7.

ç) Gezici kütüphaneler: Okuma öğrenen çocukların evlerinde yararlanacakları kitaplar olmadığına göre, Te'lif ve Tercüme Dairesine bir gezici kütüphaneler şubesinin eklenmesini ve bu şubece çocuklar için ilgi çekici konulara dair kitaplardan 25 yahut 50 adedinin bir sandığa konularak okullara gönderilmesi tavsiye edilmektedir. Okuldan okula dolaşacak bu sandıklar bir yerde bir kaç aydan fazla kalmıyacaktır. Öğrenciler, kitapları evlerine götürebilmeli, ana ve babaları da eserlerden yararlanabilmelidir. Bunun yanısıra devlet okulları, köy veya şehirlerin okuma merkezi görevini yapmalıdır. 8.

John Dewey'in raporunun kütüphanelerle ilgili olan kısımlarının yönetici ve kütüphaneciler üzerindeki etkilerini gereği gibi izliyoruz. Belki de raporun 1939 yılına kadar yayınlanmamış olması, yukarıda da belirttiğimiz gibi, bu ünlü eğitimcinin düşüncelerinden zamanında toplumca yararlanmamıza engel olmuştur. Bunun yanısıra, 1925-1926 yıllarında kütüphaneler konusunda yapılan çalışmalar, John Dewey'in raporundaki öğütlerinin raflarda tozlanmaya bırakılmadığına işarettir.

John Dewey'in raporundan hemen bir yıl sonra, Dr. Hamit Z. Koşay **Maarif Vekâleti Mecmuası**'nda yayınlanan «kütüphanelere dair» adlı raporunda kütüphanelerimizle ilgili hususları ayrıntılarıyla ele almış; halk kütüphanelerimizin durumuna dokunmuş ve özellikle gezici kütüphaneler konusunda şunları söylemiştir: 9.

«Halk kütüphanelerinin bir diğer nev'i seyyar kütüphanelerdir. Hars Dairesi kütüphanesi ile merkez ittihaz olunacak diğer bazı kütüphaneler vesait-i nakliyenin imkânı derecesinde muayyen program dairesinde dolaştırılmak üzere seyyar kütüphaneye talip olan derneklere, ocaklara,

7 John Dewey, **Aynı Rapor**, 4, 5, 12. ss.

8 John Dewey, **Aynı Rapor** 4. s.

9 İlkın Kütüphaneler Müfettişi, sonra da Hars Müdürü olan Dr. Hamit Z. Koşay'ın bu raporu için bak. : «Kütüphanelere Dair», **Maarif Vekâleti Mecmuası**, 4 (1 Eylül 1341), (24-28. ss; Aynı raporun yeni yazı ile olanı için de **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, IX, 1-2 (1960), 38-40. ss; bakınız,

ilâh... takım takım kitaplar izam eder. Seyyar kütüphanelere ait talimatname ayrıca takdim olunacaktır.»

Dr. Koşay, raporunda söz konusu ettiği gezici kütüphanelerle ilgili yönetmeliği (talimatname) ve bir de tüzüğü (nizamname) halk kütüphaneleri konusunda çok önemli bir eser olan, Macarcadan Türkçeye çevirttiği **Halk Kütüphanelerinin Suret-i Tesisî ve Usul-i İdaresi** adlı eserin sonuna ek olarak koymuştur. 10. Bu yönetmelik ve tüzüğün yayımlandığı 1926 yılında gezici kütüphane hizmeti bütün ülkeler için yenidir. Çoğu ülkelerde halk kütüphanelerinin halkın ayağına kadar giden bu hizmet şekli bilinmemektedir. Hatta denilebilir ki dünyanın kütüphanecilikte çok ileri gitmiş ülkelerinde gezici kütüphaneler bir emekleme çağı içindedirler. Türkiye'nin böyle bir sırada gezici kütüphanelerin yönetmelik ve tüzüğünü hazırlaması ögünülecek bir durum olup, bu yönetmelik ve tüzük, dünya kütüphanecilik literatürü için güzel bir kazançtır.

Cumhuriyetin kuruluşunun daha ilk yıllarında gezici kütüphaneler konusunda yapılmış bu güzel ve olumlu çalışmalardan yurt ölçüsünde ne kadar yararlandığımız sorusu akla geliyor. Gezici kütüphaneler yönetmeliği ve tüzüğü uygulandı mı? Yurdumuzun hangi bölgelerine gezici kütüphane hizmeti verildi? Bütün bu sorulara gereği gibi karşılık verecek literatüre şimdilik sahip değiliz. Ardı ardına girilen savaşlardan sonra, yeni bir devleti bütün kurumlariyle yeniden kurmanın çabaları arasında gezici kütüphaneler konusuna gereği kadar iğilinemediğini sanıyoruz. Hem ülkenin okur yazar oranı o sıralarda çok düşük idi. Kütüphaneler ve kitaplar, okur yazarların artmasında rol oynarlar; ama, asıl görevleri okur yazar bir toplumda okumayı alışkanlık haline getirmek, insanoglunun çocukluktan ihtiyarlığa kadar okuma ihtiyacını karşılamaktır. Bu arada, kütüphanecilerin, toplumu yönetenlerin ve toplumun kütüphaneler karşısındaki tutumunu da göz önünde tutmak yerinde olur. Ünlü eğitimci John Dewey'in «her mektep faal bir kütüphane merkezi olmalı» sözleri Cumhuriyetin kuruluşu sıralarında ve ondan sonra acaba kaç aydınımız, eğitimcimiz tarafından benimsenmişti? İnsan, baş-

10 **Halk Kütüphanelerinin Suret-i Tesisî ve Usul-i İdaresi** adlı eserin 173-177. ci sayfelerine 3. cü ek olarak konmuş olan talimatname ve nizamname, bu yazımızın sonuna 1 ve 2. ek olarak alınmıştır. Bundan amacımız, eski yazı olan eserin pek nadir oluşundan ötürü, bütün kütüphanecilerimizin kolayca okuyup temin edebilecekleri yaygın bir mesleki dergide çıkmasını temin etmektir.

lamış gezici kütüphaneler hareketinin o sıralarda bütün yurttan tutunmuş olmasını gönülden istiyor. Böyle olsaydı, kırk yıl sonra işe yeniden başlanmış olmazdı.

1926-1950 yılları arasında, yer yer gezici kütüphane hizmetinden yararlanıldığına dair işaretler de yok değildir. Fakat, bunları şimdilik ayrıntıları ile izliyoruz. Bu konuda topladığımız bilgiler şunlardır : 1930-1935 yılları arasında, İzmir çevresine posta ile kütüphane hizmeti verilmiştir. 11. Bu arada literatürde rasladığımız iki küçük eserde bize 1930-1940 arasında gezici kütüphane hizmetinden yararlandığını gösterir. 12.

1944-1946 yıllarında Köy Enstitülerinde, özellikle Samsun bölgesine Enstitü kütüphanesinden köylerde çalışan öğretmenlere ve onların aracılığı ile köylülere özel çantalar içinde kitaplar gönderilmiştir. Enstitü bölgesine giren köylere 15 günde, ayda bir defa olmak üzere dolaşan araçlarla kitaplar dağıtılır ve toplatılır. 13.

1940- 1950 yılları arasında gezici kütüphaneler konusunda yurt ölçüsünde davranışlar olmamasına rağmen, bu çağda Türkiye kütüphanelerinin büyük gelişmeler ve değişmelere sahne olduğu unutulmamalıdır. Adnan Ötügen'in Avrupa'dan dönüşü, kütüphanecilik kurlarını başlatması ve Milli Kütüphanenin kuruluşu ile öte yandan Aziz Berker'in Kütüphaneler Müdürlüğüne geçişi ve bu müdürlüğün teşkilâtını genişletmesi hep bu on yıl içinde olmuştur. Hele Türk Kütüphaneciler Derneğinin kuruluşu, kütüphanecilik meslek şuurunun doğmasına büyük ölçüde yardım etmiştir. Böylece düzenli bir organizasyon ve idareye sahip halk

11 Bu bilgiyi, Temmuz-Ağustos 1962 yılında İzmir'de düzenlenen Kütüphanecilik Kursu'nda İzmir Karşıyaka Çocuk Kütüphanecisi Makbule Emil'den aldım.

12 İzmit ve Elâzığ'da gezici kütüphane hizmetine delil sayabileceğimiz eserler: İzmit Yeni Turan Mektebinde Teşekkül Eden Kocaeli Mualimler Seyyar Kütüphane Fihristi, Adapazarı, İstikbal Matbaası, 1933, 21 S; Elâzığ Glezgin, Öğretmen Kütüphanesi Kılavuzu 1937-1938, Elâzığ, Turan Basımevi, 1938, II S; Bu eserlerden arkadaşım Özer Soysal'ın yardımıyla haberdar oldum.

13 Bu bilgiyi, Temmuz- Ağustos 1962 yılında İzmirde düzenlenen Kütüphanecilik Kursunda İzmir Karşıyaka Çocuk Kütüphanecisi Makbule Emil'den aldım.

kütüphanelerinin kurulmasına doğru adımlar atılmış oldu. Eğer, 1950 den sonra, gezici kütüphane hizmetlerine doğru adım atılmış ise, bunun nedenlerini 1940 tan sonraki teşkilatlanma çağında aramak gerekir sanıyoruz.

1951-1952 yılında Türkiye'yi ziyaret eden Kentucky Üniversitesi Kütüphane Müdürü Dr. Lawrence S. Thompson'un kütüphanelerimiz hakkında verdiği **Türkiye'de Kütüphaneleri Geliştirme Programı (1952)** adlı raporu, zaten başlamış ve gelişmekte olan kütüphanecilik hareketinin daha da hızlanmasına yaradı. Bu raporda gezici kütüphaneler konusunda şunlar vardır :

«... Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Batı Avrupa'nın bazı kısımlarında muntazam bir umumi kütüphaneyi idame ettirebilmek imkânsızdır. Bu sebepten dolayı en iyi kitaplardan 1500 ilâ 2000 ini ihtiva eden seyyar kütüphaneler, ki bunlar küçük çapta bir umumi kütüphane de sayılabilir, bir hafta zarfında otuz veya kırk muhitte, okulda veya mahallî toplantı yerlerinde durarak kitap tevzi eder.

Nüfusu kalabalık ve yolları iyi olan bölgelerde kullanılmak üzere seyyar kütüphane olarak inşa edilmiş, üç dört otomobil (Bookmobile) satın alınması imkânlarının incelenmesini teklif etmek isterim. Bu seyyar kütüphaneler, Boğaziçi'nin her iki kıyısındaki köylerin, Ankara ve İzmir mahallelerinin hizmetlerini pekâlâ görebilirler. Hattâ, özel kütüphanelere sahip olmalarına maddi imkânları bulunmayan, büyük şehirler civarındaki ziraatle uğraşan çevrelere de bu seyyar kütüphaneler

hizmette bulunabilir. Türkiye, karayollarını sür'atle geliştiren iyi bir sistem üzerinde yürümektedir ve köy nüfusunun okur yazarlığı da sür'atle artmaktadır. Yakında bu insanlar kütüphane hizmeti istiyceklerdir. Her köyde bir yeni kütüphane binası derhal inşa edilmezse de, mükemmel kara yollarınız üzerinde göndereceğiniz seyyar kütüphanelerle bir çoklarının arzusunu yerine getirmiş olacaksınız. İşte Türkiye için gelişmesini arzu ettiğim bu çeşit bir programdır. Aziz Berker idaresinde kuv-

vetli bir kütüphane idareniz var ki gelecek nesiller bunun kıymetini daha iyi takdir edeceklerdir, bu idarenin programlarını ve arzularını destekleyecek elle tutulur mali yardımı kendisinden esirgememelisiniz. Karayolları şebekeniz sür'atle ve mükemmeliyetle geliyor ve yakında seyyar bir kütüphanenin ulaşamayacağı ne bir kasaba, ne de bir köyünüz kalacak. Karayolları Genel Müdürlüğünün tamamladığı yolu bir seyyar kütüphane ile küşat etmek hedefiniz olsun.

Dr. Thompson'un raporu Türk kütüphanecileri tarafından çok iyi bir şekilde incelemiş, öğütlerinin uygulanması için gerekli işler yapılması yoluna gidilmiştir. Gezici kütüphaneler dışında kalan kütüphaneciliğimizin diğer meselelerinden, Thompson'un tavsiyeleri üzere, hangilerinin ele alındığı üzerinde burada durmayacağız. Ama bir örnek olsun diye Thompson'un raporunda tavsiye ettiği, kütüphanecilik eğitimi yapan bir bölümün kurulmasının aradan bir kaç yıl geçtikten sonra gerçekleşmiş olduğunu söyleyebiliriz. Gezici kütüphaneler konusunda, gerçekten Dr. Thompson'un **Karayolları Genel Müdürlüğünün tamamladığı her yolu bir gezici kütüphane ile açmak amacınız olsun** şeklindeki güzel öğüdüne uyulduğunu izlemekteyiz. Nitekim, İstanbul'da Halk Eğitim Merkezine bağlı bir gezici kütüphane hizmeti 1955 yılında başlamıştır. 1957 de İzmir Amerikan Kız Koleji Karaburun çevresindeki köylere gezici kütüphane hizmetini götürmeye başlamıştır. 1958 yılında Ürgüp Tahsinağa Halk Kütüphanesi çevresindeki köylere gezici kütüphane hizmetini eşek sırtında götürmeye başlamıştır. 1959- 1960 da Tarsus Amerikan Koleji çevredeki köylere minübüsle gezici kütüphane hizmetini götürmüştür. İzmir Milli Kütüphanesi uzun bir hazırlıktan sonra, 35.000 liraya satın aldığı bir otobüs ile 1960 ta İzmir çevresindeki köyleri gezici kütüphane hizmetinden yararlandırmaya başlamıştır. Yine 1960 yılında Niğde Sungurbey İl Halk kütüphanesi de atlı arabalarla il ölçüsünde gezici kütüphane hizmetini organize etmiştir. 14. Yukarıda saydığımız gezici kütüphane hizmetlerinden başka, Mersin, Amasya ve Antalya'da da bu hazırlıklar ilerlemiş durumdadır. 1963 yılında Ürgüp Tahsinağa Kütüphanesi Amerikan Yardımından yararlanmış ve gezici kütüphane hizmetleri için bir jip almıştır. Böylece Ürgüp çevresinde kütüphane hizmetleri, on köyde sabit ve 36 köyde de jip, at, eşek gibi araçlarla verilmektedir.

Devlet bütçesinde Ürgüp ve Niğde gezici hizmetlerinden başka yerler için ödenekler son yıla kadar konulmamıştı. 1963 yılı Kütüphaneler Genel Müdürlüğü bütçesine gezici kütüphane hizmetleri için taşıtlar almak üzere 400.000 liranın konulduğunu görüyoruz. Bu durum, ülkemizde gezici kütüphanelerin geleceği bakımından çok ümit verici görünmektedir. Bu ödeneğin illere göre dağılışı şöyledir: 15.

Ankara İl Halk Kütüphanesine Panel Şehir Dışı Hizmet	65.000
Çorum İl Halk Kütüphanesine Panel Şehir Dışı Hizmet	65.000

14 1950 den sonra çeşitli bölgelerde verilen gezici kütüphaneler konusunda, Benal Acır'ın basılmamış, **Türkiyede Gezici Kütüphaneler** adlı bitirme tezinin 3. Bölümünde geniş bilgi vardır.

15 Milli Eğitim Bakanlığı 1963 Akçalı Yılı Yatırımlar Bütçesinin Dairelere Göre Dağılısını Gösterir Liste, Ankara, Millî Eğitim Basımevi, 1963, 43. s;

Fursa İl Halk Kütüphanesine Panel Şehir Dışı Hizmet	65.000
Kayseri İl Halk Kütüphanesine Panel Şehir Dışı Hizmet	65.000
Erzurum İl Halk Kütüphanesine Panel Şehir Dışı Hizmet	65.000
Niğde İl Halk Kütüphanesine Jeep Şehir Dışı Hizmet	10.000
Balıkesir İl Halk Kütüphanesine Panel Şehir Dışı Hizmet	65.000

Yukarıdaki bilgilerden anlaşılacağı üzere gezici kütüphane hizmeti hep şehirlerin dışı için düşünülmüştür. Aslında gezici kütüphanelerin en önemli fonksiyonları da bu olmak gerekir. Ancak, bu durum şehir içi halk kütüphane hizmetlerinin iyice organize edildiği iller için doğru olabilir. Halbuki bizim hemen hemen hiçbir ilimizde, şehrin semtleri kütüphane hizmetinden gereği gibi yararlanamazlar. Çünkü, halk merkez kütüphanesinin belirli semtlerde ya da gerekli yerlerde şubeleri yoktur. Kanaatimizce, bu şube kütüphanelerinin yerlerini tesbitte, ya da onlar kuruluncaya kadar, şehirlerin içlerinde de gezici kütüphane hizmetinden yararlanılabilir.

Gezici kütüphanelerimiz üzerine düşünceler:

Hizmetinin yaygınlığı ve çabukluğu yönünden çevre üzerindeki etkisi fazla olduğu görülen İzmir Millî Kütüphanesinin gezici kütüphane hizmeti üzerindeki düşüncelerimizi ilkönce belirtelim: Ülkemizin bu üçüncü büyük şehri ve kültür merkezinde, bağımsız çocuk kütüphanelerinin dışında, üç kütüphane halka hizmet vermek amacını üzerine almış görünüyor. Bunlar, İzmir Millî, Atatürk ve Karşıyaka Hoca Mithat kütüphaneleridir. Bizim için, gezici kütüphane hizmetini çevreye hangisinin vermesi gerekli olduğunu anlamak güç olmuştur. Aslında, İzmir İl Halk Kütüphanesi'nden halkın ayağına giden hizmeti vermesi beklenbilir. Ama, Millî Kütüphane özel gelir kaynağına sahip bir dernek idaresinde olduğundan her çeşit kütüphane hizmetini halka vermede sakinca görmüyor. Halbuki, kütüphanelerin amaçları iyice belli olsa ve karşılaşılan amaçlarda bir işbirliğine gidilse, yani İzmir Kütüphanelerinin hepsine, kişisel kayguların dışında, kuş bakışı bakılabilse, alınacak sonuçlar daha iyi olur sanıyorum. Kaldı ki, başka ülkelerde kütüphane hizmeti halk için öncelikle şehir içinde bir merkezden idare ve organize edilir. Bundan iyi sonuçlar alınmadan taşra hizmeti verilmesi yoluna gidilmez. Bu durumu aynen İstanbul'a Ankara'ya ve diğer şehirlerimize uygulamak mümkündür. Sözgelisi, İstanbul'da gezici ya da sabit halk kütüphaneleri hizmetini, bundan böyle Fatih Millet İl Halk Kütüphanesinden başka kurumların, yani Millî Eğitim Müdürlüğü Halk Eğitim Merkezinin idare ve organize etmesine lüzum kalmamıştır. Ancak Halk Eğitim Merkezi bu konuda İl Halk Kütüphanesi ile işbirliği yapabilir.

Ürgüp Denemesinin Türkiye'de kütüphanecilik hareketinin gelişmesinde, özellikle, **halkın ayağına giden kütüphane** fikrinin yayılmasında payı gerçekten büyüktür. Bu güzel hareketten yana olmakla beraber, biz, köylerde sağlanmış olan binalara, sabit şube kütüphanelerine karşıyız. Türkiye'de gücü kütüphane binası vermeye yetecek, kırkbin köyden yirmi bin köy bulunsa, bu yirmi bin köye sabit kütüphaneler açmaya ve onları olumlu bir şekilde yönetmeye bu devletin gücü yetmez. Niğde'deki kendi içinde özelliği olan kütüphaneler sistemi de Ürgüp gibi, ekonomik olmaktan uzaktır. Nevşehir'in il olarak sınırları içindeki en uzak yer yüz kilometreden daha uzak değildir. Ürgüpten ya da Nevşehir'den geçeceği yolları iyi plânlanmış bir motorlu taşıt ile bütün ile hizmet verilebilir sanıyoruz. Hattâ, Orta Anadolu'da kurulacak bir bölge kütüphanesi, sözgelişi, Kayseri'den bütün çevre illerine gezici kütüphane hizmetini götürebilir. Orta Anadolu, fazla engebeli olmadığından, ilerde gezici kütüphane hizmetini motorlu taşıtlarla sağlayabilir. Ama Ürgüp'te ve Niğde'de denenen taşıt şekilleri Doğu'nun ve yurdun engebeli bölgelerinde pekâlâ kütüphane hizmetlerinde yararlı olabilir.

Türkiye plânlı kalkınma çağına girdiğine göre, çeşitli kurumların, bakanlıkların halka hizmetlerini ayrı ayrı değil, bir işbirliği çerçevesinde ulaştırmalarında büyük kazançlar vardır. Muş bazı konularda bugün öncü projelerin uygulandığı bir yerdir. Gönül istiyor ki kamu yararına olan başka hizmetler, söz gelişi, kütüphane hizmeti de bu arada Muş Bölgesine gitmiş olsun. Devlet Bütçesinin yararına olarak hizmetlerin bir bölgeye işbirliği içinde ulaştırılmasının iyi tarafları saymakla bitmez. Yalnız bütün mesele bunun koordine edilebilmesindedir.

Türkiye, gittikçe gelişen bir karayollarına sahip olmaktadır. Bunun yanı sıra, üç yanının denizlerle çevrili, Marmara gibi bir iç denizin bulunuşu, yurt içinde bir hayli göl ve nehirlerin bulunması, nakliyenin karayollarından daha da ucuza olmasından ötürü, su yollarından kütüphanecilik hizmetlerinde yararlanılmasını mümkün kılar sanıyoruz. Öte yandan, ülkemiz, oldukça iyi bir demiryolu düzenine sahiptir. Demiryollarından da gezici kütüphaneler konusunda, başka ülkelerde olduğu gibi, yararlanılabilir. Bu konularda Millî Eğitim Bakanlığı ile Ulaştırma Bakanlığı arasında sağlanacak işbirliğinden olumlu sonuçlar alınır sanıyoruz. Ayrıca, kara, hava ve deniz kuvvetlerinin araçlarından yararlanarak ordu personeline, ailelerine ve çevrelerindeki halka kütüphane hizmeti götürülebilir.

I. EK

Gezici Kitap Serileri Yönetmeliği
(Seyyar Kitap Serileri Talimatnamesi)

1 — Hükümet masrafiyle vücuda getirilip, kitapları tezyid edilemiyen halk kütüphaneleri hakkında, ahalinin daima alâkadâr olmasını temin maksadiyle yine hükümet masrafiyle seyyar kitap serileri tertip edilip istifadeyi umumiyeğe va'z olunur.

2 — Umumiyetle otuz ciltten mürekkep olan seyyar kitap serileri; Hars Dairesince kabul edilmiş fihristten intihap edilir. Kitaplar edebi ve malûmat-ı umumiyeği tesviye hadim olduğu gibi, seriler birbirinin mütemmimi olmalıdır. Aynı zamanda halk kütüphanelerinde mevcut olmayan kitapların intihabı lâzımdır.

3 — Hars Dairesi; emri altında bulunan seyyar kitap serilerinden birisini kitap dolaplarıyla beraber bir sene sonra iade edilmek şartıyla, müsbet ve muayyen olan programı tatbik eden halk kütüphanelerine irsal eder.

4 — Daimi halk kütüphanesi mevcut olan ve bunun idaresini deruh-te kaza, birlik veya cemiyet de Hars Dairesinden kitap serileri irsalini istida edebilir.

5 — Hars Dairesi; kitap serilerini dolap derununda muhafazaten irsal eder. Her kitap ciltlidir. Serilerle mütenasip bir miktarda matbu kitap fihristi de irsal edilir. Vurud eden kitaplar hakkında ahalinin malûmat edinmesi için bu fihristlerden birisi halk kütüphanesinin münasip bir mahalline ta'lik edilir. Diğer bir nüshası kütüphane mühürü ile mühürlenerek senet makamına kaim olmak üzere Hars Dairesine irsal edilir.

6 — Seyyar kitap serilerinin mütalâa şeraiti; Hars Dairesinin halk kütüphanelerince kabul edilen talimatnamesi mucibince, İare edilen kitapların tâbi olduğu kuyud ve hususat, sair kitaplarınkinin aynıdır.

7 — Kütüphane memuru; sene nihayetine iki ay kala seyyar kitap serilerinden okunmak üzere harice verilen kitapları toplar, dolaba yerleştirir; iş'aratı beklemeden Hars Dairesine iade eder. Hars Dairesinin vuku bulan iş'aratı üzerine başka bir kütüphaneye de gönderilebilir.

8 — Seyyar kitap serilerinden bir eser kari tarafından zayi edilirse kütüphane memuru kitabın kıymetini tazmin ettirir ve kitaplarla beraber Hars Dairesine gönderir. Kitabın fiyatı bir sebebi meşruaya binaen tazmin ettirilmezse, hafız-ı kütüp bunu Harsa ayrıca bildirmekte mükelleftir.

9 — Hars Dairesi; kütüphane memurunun ahalî veya her hangi bir sebepten dolayı kitap serilerinin ziyâa düşer olacağına veya gaye ve maksada mugayir ve talimatnameye muhalif bir surette istimal edildiğine vukuf hasıl ederse zarar-ı maddi talebine hakkı olduğu gibi, kitap serilerini dilediği tarzda istimalde tamamiyle selâhiyettardır.

10 — Kütüphane memuru; işbu talimatnamenin bütün mevadını aynen tatbik edeceğini tahriren taahhüd ederse, Hars Dairesi mezkûr kütüphaneye seyyar kitap serileri irsal eder.

II. EK

Gezici Kütüphaneler Tüzüğü

(Seyyar Kütüphaneler Nizamnamesi)

1 — Köy ve kasabalardan uzak çiftlik sekenesinin, mutalâa ihtiyacının tatminini nazar-ı dikkate alan Hars Dairesi, hükümet masrafiyle seyyar kütüphaneler te'sis eder.

2 — Seyyar kütüphaneler; edebî asarı basit ve anlaşılmış bir surette yazılmış ilmi kitapları, çocuk ve gençlere mahsus müellifat ile malûmat-ı umumiyeyi tevsi'e hadim her nev'i kitabı ihtiva eder. Bu müellifat; Hars Dairesince karının mutalâa ihtiyacı göz önünde bulundurularak birbirine mütemmim beş seri halinde intihap edilmelidir. Serilerin ihtiva ettiği asarın birbirinden farklı olması da lâzımdır.

3 — Hars Dairesi; seyyar kütüphanelerin tekml serilerini, köy cemiyet, birlik, tarafından talep vukuu takdirinde irsal eder. Şu şartlaki bir seri bir mahalde ancak bir sene kalabilir, ve bunu aynı şerait tahdında diğer seriler takip eder. Seri irsalâtında kariyelerin ve çiftliklerin cemaset ve nüfusu ayrıca nazar-ı dikkate alınır. Hars, münasib görürse seyyar kütüphanenin bazı serisini arzu ettiği bir kariyeye hediye de edebilir. Kariye veya birlikler, kendi hesaplarına seyyar kütüphane teşkilini arzu ederlerse Hars Dairesi müzaheretle bulunur.

4 — Seyyar kütüphane vücuda getirilmesini istida eden birlik, kariye ve ilâ... kütüphanenin beş serisini ne gibi mevkide tutacağını, idaresiyle kimlerin meşgul olacağını istidasına ilâveten Hars Dairesine göndermelidir.

5 — Hars Dairesi; seyyar kütüphaneleri hususî dolaplarla irsal eder. Her kitap ciltlenmiştir. Matbu fihrist ve iare vesikaları da gönderilir. Müstedi, kütüphanenin muhafaza ve intizamına itina edeceğini, kariye sekenesine nizamname mucibince, bilâ ücret kitap okutturacağını, kitapların eksilmemesine dikkat edeceğini taahhüt etmeye mecburdur.

6 — Seyyar kütüphaneler memuru; kütüphanedeki kitapları suret-i idareyi, talep olunan lalettayın bir zamanda, Hars Dairesince gönderilen mutemed ve müfettişlere, nahiye müdürüne ve Belediye reislerine mecburdur. Sene nihayetinde; vuku bulan iareler hakkındaki raporunu, kütüphane idaresine müteallik bilumum tahriratla beraber, Hars Dairesine irsal eder. Aynı zamanda serilerin değiştirilmesini de rica eder. Kitap mubadelesinin; intizam tahdında cereyanı için Eylül ve Teşrinievvel aylarında vukuu matluptur. Bir serinin bir mevkide azamî iki seneden fazla bırakılmaması umumiyetle mer'i bir usuldür.

7 — Seyyar kütüphanelerdeki kitapların; gerek ihda suretiyle gerekse yeni kitap tedarik edilmesi ile tezyidini arzu edenler olursa, kütüphane memuru, mezkûr kitapların fihristini Hars Dairesine göndererek müsaade talep etmeye mecburdur.

8 — Şeraî ve vesaiti mahalliye nazar-ı dikkate alınarak (muayyen bir zamanda) mütalâa arzu eden herkesin kütüphane kitaplarından istifade edebilmesi temin edilmelidir. Bir eser ancak dört hafta müddetle iare edilebilirse de, kütüphane memuru rey ve selâhiyetine göre harekette serbesttir. Şayan-ı itimad olan komşu kariye halkına da ödünç kitap verilebilir. Kitabı zayi edenler, noksanlığına sebebiyet verenler tazmin etmeye mecbur tutulurlar. Kütüphane memuru istediği birisini kendine muavin olarak isdiham edebilir. Kütüphanenin başkasına devri için Hars Dairesinin muvafakat ve malûmatı olmak şarttır.

9 — Kütüphanenin idaresi hususunda esaslı şikâyet vaki olursa (noksan ve hataların ikmal ve itmamından sonra) Hars Dairesi; sene ortasında kütüphaneyi başka bir mevkiye devr ve irsal ettirebilir.

10 — Hars Dairesi; bu mevadin tatbikini taahhüd eden her kariye ve birliğe seyyar kütüphane irsal eder.